

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет філології

Кафедра слов'янських мов

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Старослов'янська мова

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Польська мова і література та англійська мова»
Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація (за наявності)

035.033 Слов'янські мови та література (переклад включно), перша -
польська Галузь знань

03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2024 р

м. Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Старослов'янська мова
Викладач	Лесюк Микола Петрович, докт. філол. наук, професор
Контактний телефон викладача	+38034 259 60 63
E-mail викладача	mykola.lesiuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна форми
Обсяг дисципліни	180 годин (36 год. лекційних, 24 – практичних, 120 – самостійне опрацювання – 6 кредитів
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Консультації проводяться згідно з узгодженим графіком на навчальний семестр. Також консультації можливі в день проведення лекцій чи практичних занять, окрім того практикується залучення онлайн ресурсів за попередньою домовленістю.
2. Анотація до курсу	
<p>Курс старослов'янської мови передбачений навчальним планом філологічних факультетів університетів. Він знайомить студентів з першою писемною (літературною) мовою слов'ян, яка виникла в другій половині IX ст. після народження Христа. Вважається, що саме старослов'янська мова найбільш повно віддзеркалює фонетичну та граматичну організацію праслов'янської мови – прамови для всіх сучасних слов'янських мов, тому цей курс вивчається на всіх слов'янських філологічних спеціальностях. Цей курс дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху, становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії, допоможе студентам всебічно вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української, польської, чеської та інших слов'янських мов.</p>	
3. Мета і завдання курсу	
<p>Мета: Головна мета курсу старослов'янської мови – ознайомити студентів-першокурсників з першою писемною (літературною) мовою слов'ян – старослов'янською мовою, яка виникла у другій половині IX ст. після народження Христа, навчити їх читати і розуміти тексти перших писемних слов'янських пам'яток, дати їм теоретичні та практичні знання про внутрішні загальні та часткові закони, які діяли в найдавнішу епоху, тобто в праїндоевропейській та праслов'янській мовах.</p> <p>Завдання: Основним завданням курсу є те, що він повинен служити своєрідним вступом до вивчення слов'янських мов, дати студентам уявлення про взаємозв'язок мовних явищ, їх історію, причини виникнення, домогтися, щоб студенти уміли пояснити сучасні мовні (фонетичні та морфологічні) явища в порівняльно-історичному аспекті.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><i>Загальні компетентності</i></p> <p>ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 6. Здатність пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p><i>Фахові компетентності</i></p> <p>ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.</p> <p>ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.</p> <p>ФК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з історії мови.</p> <p>ФК 4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди польської мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.</p> <p>ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних фактів.</p> <p>ФК 8. Здатність вільно оперувати лінгвістичною термінологією.</p>	

Результати навчання:

ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати, систематизувати. ПРН 3. Організувати процес свого навчання і самоосвіти.

ПРН 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їхнього розв'язання із застосуванням доцільних методів.

ПРН 8. Знати й розуміти систему мови, історію мови, вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 16. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та навчання

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	36 год.
практичні заняття	24 год.
самостійна робота	120 год.

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний вибірковий
другий	035 Філологія. 035.038 Філологія (Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська	перший	нормативний

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Вступ. Поняття про старослов'янську мову. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Старослов'янські азбуки. Пам'ятки старослов'янської писемності 4 год.	лекції– 4 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно числове значення букв кирилиці, діяльність Кирила та Методія – 20 г.		до першого практичного заняття
Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови. Фонетична структура складу. Плавні звуки. Система голосних та приголосних звуків. Зредуковані ь, ъ , їхні позиції, зредуковані и, њ 2 / 2 = 4 год.	лекція–2 г. практ.– 2 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно питання про складотворчі р, л , можливі групи приголосних на поч. складу – 16 год.		до наступного практичного заняття
Тема 3.					

Звукова система старослов'янської мови в порівняльно-історичному освітленні. Коротка характеристика найважливіших рис праїндоевропейської мови. Зміни праїндоевропейських голосних та приголосних на слов'янському мовному ґрунті. Закон відкритого складу. Монофтонгізація дифтонгів та дифтонгічних сполучень. Спрощення груп приголосних, Явище початку і кінця слова. Палаталізація приголосних 10 / 8 = 18 год.	лекції–10 г практ.–8 г	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно питання про рефlekсацію праслов'янських фонетичних явищ у сучасних слов'янських мовах – 24 год.		До першої контрольної роботи. Контрольна робота №1 (на останньому практи. занятті з фонетики)
Тема 4. Зміни у фонетичній системі старослов'янської мови, відображені в писемних пам'ятках X, частково XI ст. 2 / 0 = 2 год.	лекція–2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно тему – 4 год.		до наступного практичного заняття
Тема 5. Морфологія, іменник 4 / 2 = 6 г.	лекції– 4 г. практ.– 2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінювання – 12 год.		до другої контрольної роботи № 2.
Тема 6. Займенник, прикметник, числівник 4 / 2 = 6 год.	лекції - 4 г. практ.- 2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінкові парадигми цих част. мови – 12 год.		до другої контрольної роботи
Тема 7. Дієслово 8 / 8 = 14 г.	лекц. – 8 г. практ.– 6 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінювання дієприкметників – 20 год.		до контрольної роб.№ 2.
Тема 8. Синтаксис, підсумки 2 / 2 = 4 г.	лекція – 2,	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно вираз. другор.		контр. роб. № 2.

	практ. – 2		чл. речен. – 12 г.		
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Вивчення курсу закінчується екзаменом, якому передують практичні заняття та дві контрольні роботи. Кожна з них оцінюється максимально в 15 балів. Крім того, на практичних заняттях кожен студент може максимально набрати ще 20 балів за відповіді. Відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Отже, максимально студент може набрати 50 балів. Наступні 50 балів (максимально) він може отримати на екзамені. Щоб мати допуск до іспиту, треба отримати мінімально 25 балів.				
Вимоги до письмової роботи	Екзамен відбувається у письмовій формі. У кожному білеті є п'ять завдань, кожне з яких оцінюється максимально в 10 балів. У перших двох завданнях кожне слово (написати по-старослов'янськи п'ять слів і відтворити праслов'янські форми п'яти слів. Отже, кожне слово має ціну двох балів. Неправильно відтворено слово – мінус 2 бали. Наступні три завдання мають по десять слів. Кожне неправильне слово коштує один бал. Критерії чіткі і точні. Скільки слів визначено неправильно, стільки ж знімається балів. Оцінка за іспит плюсується до підсумкової оцінки. 50-59 балів – E, 60-69 – D, 70-79 – C, 80-89–B, 90-100 – A.				
Практичні заняття	На практичних заняттях відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Усі оцінки плюсуються, сума ділиться на кількість оцінок і результат множиться на коефіцієнт 4. Максимально так можна набрати 20 балів.				
Умови допуску до підсумкового контролю	До підсумкового контролю допускається студент, який набрав мінімум 25 балів (з п'ятдесяти).				
7. Політика курсу					
<p>1. Письмові роботи виконуються відповідно до теми практичних занять, зазначених у силабусі. 2. Академічна доброчесність. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1 і Положення 2. Викладання навчальної дисципліни та взаємодія зі здобувачами освіти ґрунтуються на основі положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів освіти та педагогічних працівників: Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, ПОЛОЖЕННЯ про запобігання академічному плагіату у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника та Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Ознайомитися з цими положеннями можна за посиланням: https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/ . 3. Відвідування занять. Пропуски семінарських занять відпрацьовуються відповідно до “Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника” (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.;із внесеними змінами наказом ректора № 309 від 19.05.2023р.). Порядок та організація контролю знань здобувачів фахової перед вищої освіти визначаються «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», введено в дію наказом ректора № 417 від 03.07.2023 р.). Ознайомитися з цими положеннями можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp_7-redaktsia.pdf 4. Неформальна освіта. Результати неформальної освіти зараховуються згідно «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» https://nmv.pnu.edu.ua/wp-</p>					

8. Рекомендована література

Основна:

1. Леута О. І. Старослов'янська мова. Київ : Інкос, 2007. 255 с.
2. Майборода А. Старослов'янська мова. Київ.: Вища школа, 1975. 267 с.
3. Моренець В. В. Старослов'янська мова. Київ : Наукова думка, 1973. 134 с.
4. Русанівський В.М. Походження і розвиток східнослов'янських мов. К., 1980.
5. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. Київ : Наукова думка, 1983. 253 с.

Допоміжна:

1. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Числівник. – К., 1952.
2. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / за ред. О. С. Мельничука. – К., 1966.
3. Гнатюк Л.П. Старослов'янська мова. Київ 2015. 249 с.
4. Ільченко І. Старослов'янська мова : методичні рекомендації до практичних занять. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 47 с.
5. Лесюк М.П. Методичні вказівки до практичних занять зі старослов'янської мови. Івано-Франківськ, 2013.
6. Леута О.І., Гончаров В.І. Збірник вправ з старослов'янської мови. – Київ, 2004.
7. Леута О.І. Гаврилюк О. Р. Старослов'янська мова : навчально-методичний комплекс. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. 300 с.
8. Питання походження і розвитку слов'янської писемності. – К., 1963.
9. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.
10. Півторак Г.П. Занепад редукованих ъ, ь і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов. Мовознавство. 1998. №2-3. С.3-14.
11. Скляренко В.Г. До питання про "руські письмена" в житті Костянтина Філософа. Мовознавство. 2014. № 2. С. 3–14.
12. Ткаченко О.Б. Українська фонетика на історико-типологічному тлі. Мовознавство. 1998. №2-3. С.14-25

Словники:

1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. Львів : Монастир Монахів Студит, 2001. 317 с.
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982- 1989.

Інформаційні ресурси

1. Гнатюк Л.П. Старослов'янська мова. Практикум: навч. посіб. для студентів філологічних спеціальностей. К., 2015. – 249 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Hnatiuk_Lidiiia/Staroslovianska_mova_Praktykum.pdf?PHPSESSID=cf4g7md5180hkm3sgbmf0aqin6
2. Громик Ю.В. Старослов'янська мова. Збірник вправ та завдань. URL: <http://www.univer.lutsk.ua/img/facult/17/176/Hromyk.pdf>
3. ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «УКРАЇНСЬКА МОВА» URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
4. Писемні пам'ятки URL: <http://besieda.in.ua/pismo/pisemni-pamiatky>
5. Словник старослов'янської мови URL: <http://slavyanskiy.clan.su/forum/49-115-1>
6. Черноризец Храбр. Сказання о письменах URL: <http://древниецивилизации.рф/Slavs/hrabr.html>
7. Черноризец Храбр. Сказання о письменах URL: http://krotov.info/history/09/3/flor_06.htm
8. Палеографія URL: [Opera - \[Палеографія. Українська мова. Енциклопедія.\]](#)
9. Старослов'янська мова URL: [Opera - \[Старослов'янська мова\]](#)
10. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Старослов'янська мова»: URL: http://sites.znu.edu.ua/bank/index.php?action=url/view&url_id

